

नेपाल धितोपत्र बोर्ड

सुपलटार, ललितपुर ।

अधिका वर्ष २०८२।८३ को भौतिक नीतिका लागि पुँजी बजारसँग सम्बन्धित विषयहरूमा सुझाव ।

क्र.सं.	प्रस्तावित व्यवस्था	संलग्न गर्नुको कारण / कीर्कषित
१.	नेपाल सरकार, बर्द सन्कलपबाट प्रकाशित आर्थिक वर्ष २०८१।८२ को आर्थिक सर्वेक्षण अनुसार नेपालमा दर्ता पालिक कम्पनीको संख्या २२२९ रहेको छ भने नेपाली सूचीकृत कम्पनीको संख्या २७२ रहेको छ । यस्तो अवस्थामा नेपाल सरकार लगायत सरकारवालापक्षहरूबाट धी कम्पनीहरूलाई सेयर बजारमा सूचीकृत गराई सेयर बजारमा क्षेत्रगत विविधता ल्याइ बजारलाई सन्तुलित बनाउनुपर्ने अवस्था र नेपाल सरकारवगे जास्तीविक क्षेत्रका कम्पनीलाई सूचीकृत हुन प्रोत्साहन गर्ने नीति रहेको सन्दर्भमा सुशासन अभ्यास राख्ने रहेका सूचीकृत कम्पनीहरूमा प्रवाह हुने कर्जाको व्याजदर प्रा. लि. को तुलनामा कमिमा एक प्रतिशतले कम हुने व्यवस्था मिलाउनुपर्ने ।	जास्तीविक क्षेत्रका कम्पनीहरूलाई धितोपत्र बजारमा प्रवेश गराइ बजारमा स्थिरता ल्याउनुका साथै सर्वसाधारण लगानीकर्ताहरूलाई लगानीको अवसर मिल्ने भएकोले ।
२.	धितोपत्र बजारमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको हिस्सा ५८ प्रतिशत भन्दा बढी रहेकोले यस्ता संस्थाहरूको सेयर संरचना परिवर्तन हुँदा सोको प्रभाव तथा असर सेयर बजारमा पर्ने हुँदा सो सम्बन्धी कर्तव्य गर्दा वा नीति तय गर्दा सोको धितोपत्र बजारमा पर्ने सक्ने असर विश्लेषण गरी सहमति दिन उपयुक्त हुने ।	सूचीकृत बैंक तथा वित्तीय संस्थाको ठुलो मात्रामा संस्थापक सेयर नेपाल स्टक एक्सचेन्ज लि.मा सूचीकृत भएको र उक्त सेयरको परिवर्तनले सेयरको आपूर्ति बढाउने हुँदा बजारमा उच्च उतारचढाव हुनसक्ने अवस्थामा सन्तुलन मिलाउन ।
३.	विश्वका विकसित धितोपत्र बजारमा संस्थागत लगानीकर्ताहरूको रूपमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू रहने र यस्ता संस्थाहरूले सेयर बजारमा छोटो अवधिका लागि समेत लगानी गर्ने प्रचलन समेतलाई मध्यनजर गरी पुँजीको निश्चित प्रतिशत रकम तोकिएको शर्त तथा बन्देज पालना गरी अल्पकालीन अवधिका लागि लगानी गर्न सक्ने गरी नीतिगत तथा निर्देशनात्मक व्यवस्थामा परिमार्जन गर्नुपर्ने ।	धितोपत्र बजारमा संस्थागत लगानीकर्ताहरूको दायरमा साँघुरो रहेको र बैंक तथा वित्तीय संस्थासँग हाल अधिक तरलता रहेको परिवेशमा बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई धितोपत्र बजारमा लगानी सहजीकरण गरी संस्थागत लगानीकर्ताको रूपमा संलग्न गराई धितोपत्र बजारको स्थायित्व बढाउन ।
४.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाले घोषणा गरेका प्रतिफल सम्बन्धी निर्णयले सेयर बजारमा प्रत्यक्ष असर गर्ने भएकोले यस्ता निर्णयहरूको परिमार्जन गर्दा लगानीकर्ताहरूको लगानी निर्णय	लगानीकर्ताहरूको हकहित संरक्षण गर्ने हेतु तथा संवेदनशील सूचनालाई आधार बनाई लगानी गर्ने लगानीको जोखिमको

	प्रभावित नहुने गरी परिमार्जन गर्नु उपयुक्त हुने। साथै क्षेत्र विशेषमा निश्चित प्रतिशत भन्दा बढी लाभान्श घोषणामा बन्देश लगाइनु समेत बजार सिद्धान्त अनुकूल नहुने हुँदा यस प्रकारको नियमन अभ्यासलाई निरन्तरता दिन उपयुक्त नहुने।	न्युनीकरणका लागि परिमार्जनमा सजग हुनुपर्ने। लाभान्श सम्बन्धी विषय धितोपत्र बजार तथा लगानीकर्तासँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित विषय भएकाले।
५.	जोखिम भार, अधिकतम सीमा लगायतका उपकरण प्रचलनमा रहेको सन्दर्भमा व्यक्तिगत ऋण लिने सीमा सम्बन्धी प्रतिबन्धात्मक व्यवस्था परिमार्जन गर्नुपर्ने।	जोखिम न्युनीकरणका लागि अन्य उपकरणहरू उपलब्ध हुने हुँदा यस्तो व्यवस्था उचित नदेखिएको।
६.	नेपाल राष्ट्र बैंकबाट प्रकाशित पछिल्लो तथ्यांक अनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाले हाल रु. १ खर्ब २५ अर्ब मात्र मार्जिन प्रकृतिको ऋण प्रवाह गरेको देखिन्छ। आफ्नो लगानीको जोखिम मूल्याङ्कन आफै गर्न सक्ने भएकोले सेयर धितोमा कर्जा प्रवाह गर्दा मार्जिनको सीमा अन्तर्राष्ट्रिय प्रचलन अनुरूप हुने गरी गर्न उपयुक्त हुने। साथै सेयर धितोमा प्रवाह गरिने कर्जाको मार्जिन सीमा सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नै निर्धारण गर्न सक्ने व्यवस्था गर्ने।	मार्जिन प्रकृतिको ऋणबाट बजारमा तरलता तथा कारोबार रकममा बढोत्तरी आई बजारको आकार बढाउन सहयोग पुग्ने। साथै लगानीकर्ताहरूको सेयर बजार प्रतिको मनोबल बढी बजारमा सकारात्मक प्रभाव देखिने।
७.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको मर्जर तथा एक्वीजिसन सम्बन्धी नीतिलाई परिमार्जन तथा सुधार गरी बोर्डबाट सूचीकृत कम्पनीहरूका लागि तयार गरे अनुरूप लगानीकर्ताहरूलाई सहज हुने गरी व्यवस्था गर्न उपयुक्त हुने।	बोर्डबाट सूचीकृत कम्पनीको मर्जर तथा एक्वीजिसन सम्बन्धी निर्देशिका लागू भैसकेको सन्दर्भमा उक्त निर्देशिकामा भएको व्यवस्था कार्यान्वयनमा सहजीकरण हुनुका साथै लगानीकर्ताहरू बीच यस विषयमा देखिने अन्यायलता हटने। मर्जर तथा एक्वीजिसन सम्बन्धी विषय पुँजी बजारसँग सम्बन्धित तथा मूल्य संवेदनशिल विषय भएकाले यसको नियमन पुँजी बजार नियमन निकायबाट गर्न उपयुक्त हुने।
८.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले नेपाल धितोपत्र बोर्डबाट अनुमति प्राप्त धितोपत्र दलाल व्यवसायीलाई थोक मार्जिन ट्रेडिङ कर्जा दिन सक्ने नीतिगत व्यवस्था र मार्जिन कारोवारका लागि प्रवाह गर्ने थोक ऋणको ब्याजदर बैंक आफैले प्रत्यक्ष सेयर धितोमा प्रवाह गर्ने कर्जाको ब्याजदर भन्दा कम हुने व्यवस्था गर्दा बजारमा तरलता पर्याप्त भई बजारको स्थिरतामा सहयोगी हुने साथै धितोपत्र दलाल व्यवसायी मार्फत कर्जा उपलब्ध हुँदा संस्थागत व्यवस्था भई ऋण लगानी समेत सुरक्षित हुने।	मार्जिन कारोवारका लागि प्रवाह गर्ने ऋणको ब्याजदर बैंक आफैले प्रत्यक्ष सेयर धितोमा प्रवाह गर्ने कर्जाको ब्याजदर भन्दा कम हुने व्यवस्था गर्दा बजारमा तरलता पर्याप्त भई बजारको स्थिरतामा सहयोगी हुने साथै धितोपत्र दलाल व्यवसायी मार्फत कर्जा उपलब्ध हुँदा संस्थागत व्यवस्था भई ऋण लगानी समेत सुरक्षित हुने।

९.	हालैका दिनहरूमा धितोपत्रको दोस्रो बजारमा कारोबार गर्न खोलेको कारोबार खाताको संख्या २६ लाख नाघिसकेको अवस्थामा कारोबार रकममा बढोत्तरी आएको अवस्थालाई समेत दृष्टिगत गरी कनेक्ट आइपिएसमार्फत हुने रकमान्तर गर्न सकिने सीमालाई बढाउन उपयुक्त हुने ।	धितोपत्र बजारमा पछिल्लो तथ्यांक अनुसार औसत दैनिक कारोबार रु. १ अर्ब २४ करोड भैरहेको सन्दर्भमा बजारको दायरा बढे सँगै धितोपत्र कारोबार प्रयोजनका लागि कनेक्ट आइपिएसमार्फत हुने रकमान्तर गर्न सकिने सीमालाई बढाउन उपयुक्त हुने ।
१०.	गैर आवासीय नेपालीले धितोपत्र बजारमा लगानी गर्न सक्ने अवस्थालाई सहज तुल्याउन नेपाल राष्ट्र बैंकबाट हुनसक्ने सहजीकरणका उपायहरू: • गैर आवासीय नेपालीलाई धितोपत्र बजारमा लगानी गर्नका लागि सहजीकरण गरिदिन संरक्षक सदस्य बैंकले (Custodian Member Bank) को व्यवस्था गर्न सकिने गरी नीतिगत रूपमा नै व्यवस्था गर्नुपर्ने । • गैर आवासीय नेपालीले धितोपत्रमा लगानी गर्ने प्रयोजनका लागि तोकिएको संरक्षक सदस्य बैंकमा गैर आवासीय नेपालीले अलग्गै बैंक खाता खोल्ने सक्ने व्यवस्था गरिदिने । • धितोपत्रको दोस्रो बजारमा कारोबार गर्न इच्छुक गैर आवासीय नेपालीले गैर आवासीय नेपालीको परिचयपत्रका आधारमा अनुमतिप्राप्त संरक्षक सदस्य बैंक (Custodian Member Bank) मध्ये कुनै एक बैंकसँग आफैं वा त्यस्तो बैंकको विदेशस्थित उपलब्ध प्रतिनिधि एजेण्ट वा त्यस्तो बैंकले गरेको विद्युतीय माध्यम मार्फत सम्पर्क स्थापित गरी त्यस्तो बैंकमा विदेशी मुद्रा खाता (Foreign Currency Account) खोल्न सक्ने व्यवस्था गर्ने । • गैर आवासीय नेपालीले धितोपत्र बजारमा गर्ने लगानी र रकम फिर्ता लैजाने सम्बन्धमा स्पष्ट र सहज हुनेगरी छुट्टै निर्देशन/नियमन, कार्यविधि जारी गर्ने । गैर आवासीय नेपालीले संरक्षक सदस्य बैंक (Custodian Member Bank) मा विदेशी मुद्रा खाता (Foreign Currency Account) खोल्ने र रेमिटयान्स मार्फत विदेशी मुद्रा जम्मा गर्न सक्ने, सदस्य बैंकहरूले गैर आवासीय नेपालीहरूलाई उक्त विदेशी मुद्रा खातामा रहने कुल मौज्दातलाई सुरक्षणको रूपमा राखी सोको प्रचलित विनियमय दरले	नेपालको संविधानले नै गैर आवासीय नेपालीलाई आर्थिक अधिकारको प्रयोग गर्न सक्ने गरी गैर आवासीय नेपाली नागरिकता दिनसक्ने व्यवस्था गरेको परिप्रेक्ष्यमा विदेशी लगानीकर्ता र गैर आवासीय नेपाली लगानीकर्तालाई छुट्याई अलग्गै व्यवस्था गरी गैर आवासीय नेपालीहरूले धितोपत्र बजारमा लगानी गर्न सहज हुनेगरी कानूनमा तदनुकूल संशोधन एवं परिमार्जन गर्नु उपयुक्त हुने ।

	हुने रकमको बढीमा ९० प्रतिशतसम्म नेपाली मुद्रामा कर्जा प्रदान गर्न सक्ने र गैर आवासीय नेपालीहरूले सो नेपाली मुद्रामा लिएको कर्जा रकमबाट धितोपत्रको दोस्रो बजारमा कारोबार गर्न सक्ने, सदस्य बैंकबाट लिएको कर्जाको राफसाफ गरेपश्चात् रेमिटयान्स मार्फत ल्याएको जति रकम वा विदेशी मुद्रा खातामा जम्मा रहेको मौज्दात चाहेको दखतमा विप्रेषण गर्न सक्ने गरी आवश्यक व्यवस्था तोकिदिन सक्ने । यसबाट गैर आवासीय नेपालीलाई नेपाली धितोपत्र बजारमा लगानीको लागि आकर्षित गर्न सकिने र जसका माध्यमबाट विदेशी मुद्रा नेपाल भित्र्याउन तथा धितोपत्र बजार मार्फत पुँजी निर्माण तथा परिचालन गर्न सहज भई समग्र अर्थतन्त्रलाई नै सकारात्मक योगदान पुग्ने सक्ने देखिन्छ ।	
११.	स्वदेशी Private Equity/ Venture Capital (PE/VC) संस्थाको ५० प्रतिशत वा सो भन्दा कम शेयर लगानी रहेको उद्योग व्यवसाय कालोसूचीमा परेको कारणले मात्र त्यस्ता PE/VC कोष, प्रतिनिधि संचालकलाई र कोष व्यवस्थापक कालोसूचीमा समावेश नगरिने व्यवस्था हुनुपर्ने ।	विशिष्टिकृत लगानी कोषले साना तथा मझौला उद्योग व्यवसाय मा मात्र लगानी नगरी ठूला ठूला उद्योग व्यवसायमा समेत लगानी गर्ने हुँदा । लगानी गर्ने क्रममा विभिन्न उद्योग व्यवसाय तथा परियोजनामा लगानी गरी सो वापत शेयर स्वामित्व ग्रहण गर्ने भए तापनि यस्ता कोष Financing Institution नै हुने र यीनले गरेको पुँजी लगानी समेत ऋण लगानी नभए पनि लगानीको अर्को रूप भएको र लगानीको स्वामित्वका लागि मात्र साधारण शेयर स्वामित्वमा लिईने भएकोले । साथै कोष नियमन निकायमा दर्ता भएको निश्चित अवधिको इकाईधनीहरूको स्वामित्व रहने ट्रष्ट प्रकृतिको हुने र सो को लगानी व्यवस्थापन नियमन निकायबाट अनुमति प्राप्त संस्थाले निश्चित शुल्क लिएर गर्ने हुँदा अन्य व्यवसायीक लगानीभन्दा यसलाई फरक प्रकारले हेर्न जरुरी हुन्छ । जस्तै कुनै बैंकले कतै इक्वीटी लगानी गरेकोमा त्यहाँ समस्या आउँदा बैंकलाई नै कालो सूचीमा राख्न उपयुक्त देखिदैन ।

१२.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नेपाल धितोपत्र बोर्डबाट अनुमतिप्राप्त विशिष्टिकृत लगानी कोष संचालनका लागि कोष व्यवस्थापक संस्थामा स्वपुँजीको रूपमा गरेको लगानी त्यस्तो संस्था सूचीकृत नभएको अवस्थामा र नेपाल धितोपत्र बोर्डबाट इजाजतपत्र प्राप्त विशिष्टिकृत लगानी कोष व्यवस्थापकले नेपाल धितोपत्र बोर्डमा दर्ता गरी संचालनमा ल्याउने विशिष्टिकृत लगानी कोषमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो प्राथमिक पुँजीको निश्चित प्रतिशत रकम लगानी गर्न पाउने व्यवस्था गरी यस्तो लगानीलाई प्राथमिक पुँजीबाट घटाउन नपर्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने ।	विशिष्टिकृत लगानी कोषले देशको उद्योग व्यवसायको विकास र विस्तारमा सहयोग गर्ने भएकोले यस्ता कोष संचालनलाई प्रोत्साहन गर्ने । साथै यस्ता संस्था सूचीकृत हुन अनिवार्य नहुने हुँदा सूचीकृत नभएमा पुँजीकोष कायम गर्ने व्यवस्थानै उपयुक्त नहुने ।
१३.	पुँजी बजार सम्बद्ध धितोपत्र व्यवसायी, जस्तै: मर्चेण्ट बैंकर, धितोपत्र दलाल व्यवसायी, प्राइभेट इक्विटी तथा भेन्चर क्यापिटल फण्डमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले गर्ने लगानीलाई बैंकको प्राथमिक पुँजीबाट घटाउन नपर्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने ।	यी संस्थाहरू धितोपत्र बजार नियामक नेपाल धितोपत्र बोर्डबाट अनुमति प्राप्त संस्था भई यी संस्थाहरूमा गरिने लगानी बढी जोखिम हुने संभावना न्यून रहेकाले।
१४.	नेपाल स्टक एक्सचेन्जको कारोबार प्रणालीलाई बैंक खाता तथा डिम्याट खातासँग लिंक गरी पूर्ण स्वचालित प्रणालीको विकास गर्नुपर्ने, सो का लागि धितोपत्र कारोबार खातासँग बैंकखाता लिंक गर्न नेपाल राष्ट्र बैंकले सहजीकरण गर्नुपर्ने।	हाल उक्त कार्य नहुँदा धितोपत्रको दोस्रो बजार कारोबार दक्ष एवं प्रभावकारी हुन नसकेको।